

FRIYTOR vid FÖRSKOLOR och SKOLOR

RIKTLINJER FRÅN STADSBYGGNADSNÄMNDEN I MALMÖ

REVIDERAD 2021-12-16

Godkänd av stadsbyggnadsnämnden 2016-08-26.
Revidering sida 9, 10 och 12. Stadsbyggnadsnämnden
20211216.

Innehållet är förankrat med styrgruppen för PLASMA,
Plan för samhällsservicens markbehov i Malmö och
i Planeringsgruppen (förvaltningsdirektörerna inom
tekniska roteln).

Dessa riktlinjer har tagits fram av Stadsbyggnadskontorets
(SBK) Planavdelning av:

Josephine Nellerup
Annika Arvidsson
Anna Sohlberg
Sara Lööf

Kerstin Torseke Hulthén, projektledning t o m 160212
Torsten Persson, projektledning fr o m 160213

Inom SBK har det funnits en arbetsgrupp bestående
av:

Anne Brontér	planavdelningen
Klara Wallby	planavdelningen
Gesa Hildebrand	planavdelningen
Mikael Ström Remin	planavdelningen
Birgitta Lilja	bygglovsavdelningen
Stefana Nyberg	bygglovavdelningen

Kristoffer Arvidsson strategivdelningen

Synpunkter har inhämtats från berörda förvaltningar:

Ulrika Adelbris	Miljöförvaltningen
Emil Lindvall	Miljöförvaltningen
Magnus Fahl	Gatukontoret
Lotta Ahlfors	Fastighetskontoret LiMa
Karin Wittenfeldt	Fastighetskontoret LiMa
Daniel Svanfelt	Trafikargruppen SBK
Lisa Olsson	Förskoleförvaltningen
Peter Löfqvist	Förskoleförvaltningen
Gabriella Fricke	Förskoleförvaltningen
Nedim Buric	Grundskoleförvaltningen
Drilon Iberdemaj	Grundskoleförvaltningen

Litteraturhänvisning:

Boverkets allmänna råd BFS 2015:1 FRI 1
Boverket och Movium maj 2015

Gör plats för barn och unga!

En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö

ISBN: 978-91-7563-263-6

Foto: Kerstin Torseke Hulthén och Klara Wallby
Grafisk form: Stina Andersson

INNEHÅLL

PLAN OCH BYGGLAGEN OCH RIKTLINJERNA4

STADSBYGGNADSNÄMNDENS

MYNDIGHETSUTÖVNING4

SYFTE4

BAKGRUND.....5

STADSBYGGNADSNÄMNDEN.....6

MILJÖNÄMNDEN7

INOM RAMEN FÖR DETALJPLANEARBETET

KOMMER FÖLJANDE FRÅGOR ATT BEHANDLAS8

RIKTLINJER FÖR FRIYTA VID FÖRSKOLOR9

RIKTLINJER FÖR FRIYTA VID SKOLOR 12

BILAGA 1,

ANALYSVERKTYG LEKVÄRDEFAKTOR 14

LEKVÄRDEFAKTOR FÖR FÖRSKOLEGÅRDAR I

MALMÖ..... 15

BILAGA 2,

ANALYSVERKTYG FRIYTEFAKTOR 18

FRIYTEFAKTOR FÖR SKOLGÅRDAR I MALMÖ..... 19

BILAGA 3,

BOVERKETS ALLMÄNNA RÅD

BFS 2015:1, FRI 122

Reviderad text = Grön

PLAN- OCH BYGGLAGEN OCH RIKTLINJERNA

STADSBYGGNADSNÄMNDENS MYNDIGHETSUTÖVNING

Stadsbyggnadsnämnden är enligt plan- och bygglagen Malmö stads facknämnd som enligt reglemente har till uppgift att bereda, besluta och utöva tillsyn i ärenden enligt plan- och bygglagen.

Plan och bygglagen syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden.

Boverket är den myndighet som regeringen bestämt får meddela föreskrifter med koppling till PBL.

Allmänna råd innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av en lagregel eller föreskrift och anger hur någon lämpligen kan eller bör handla för att uppfylla regeln eller föreskrifterna. Genom att följa rådet garanteras att lagens krav uppfylls.

Boverkets väglednings huvudsakliga syfte är att beskriva de möjligheter till anpassningar och avsteg som kan göras utifrån gällande lagar med koppling till riktlinjerna.

Stadsbyggnadsnämndens myndighetsutövning omfattar lämplighetsprövning, detaljplaner, bygglov och tillsyn.

SYFTE

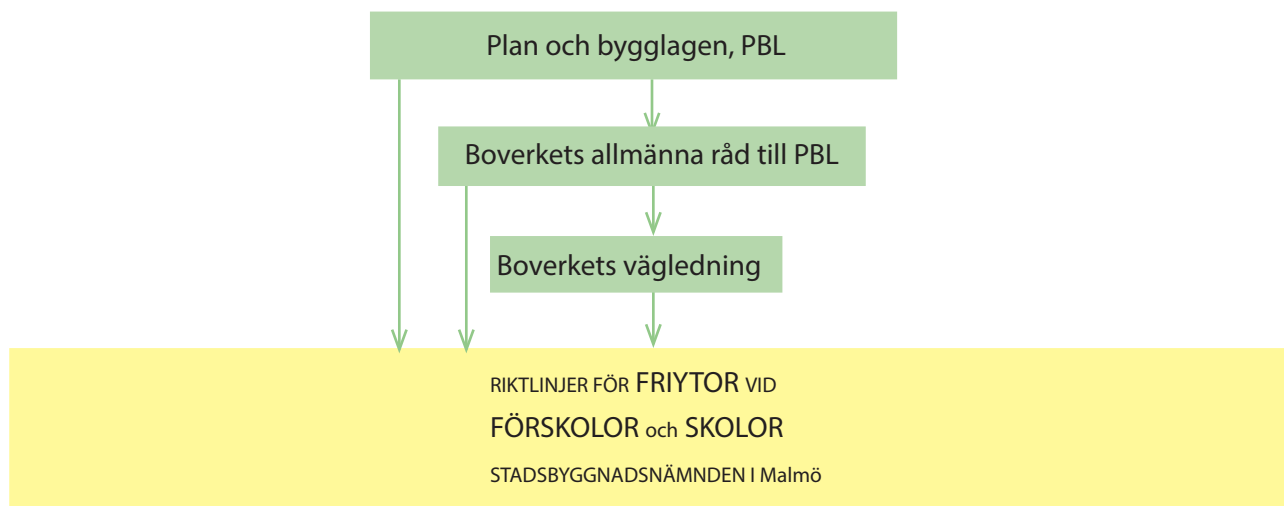
Riktlinjerna för friytor vid förskolor och skolor är tänkta att användas som stöd vid detaljplaneläggning och bygglovsprövning som är den myndighetsutövning som sker enligt PBL.

Riktlinjerna har godkänts av SBN 2016-08-25

Bostadsgårdar, lekplatser, parker, naturområden och skolvägar bildar tillsammans med förskolans och grundskolans friytor en infrastruktur för barns och ungas kontakt med natur och vardagsrörlighet.

Tillräcklig friyta är en viktig förutsättning för att kunna uppnå en god kvalitet i förskolors och grundskolors utemiljö. Därför har det i Malmö stad formulerats ambitioner för friytan vid stadens förskolor och grundskolor. Den ytmässiga ambitionen för förskolor friyta är 30 m² per barn och motsvarande ambition för grundskolor är 15 m² per elev. Strävan ska vara att förskolor och grundskolor får tillräcklig egen friyta på kvartersmark inom fastigheten. I delar av staden där ambitionen om friytor inte kan uppnås bör stadens förvaltningar arbeta strukturerat med att kompensera ytbristen genom andra medel, såsom lekvärdesfaktor för förskolegårdar och friytefaktor för skolgårdar. Riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor är det dokument som förtydligar Malmö stads inriktning avseende förskolors och skolors friytor, utifrån det som står skrivet i ”Plan för samhällsservicens markbehov i Malmö”.

Riktlinjernas fokus är att tillräckliga och lämpliga friytor för barn och elever behöver avsättas för förskola

och skola i fördjupade översiktsplaner, planprogram och detaljplaner, samt att friytornas storlek och innehållsliga kvalitet beaktas i bygglovsgranskningen. Fysisk planering handlar om avvägningar mellan olika markanvändningsintressen och riktlinjerna utgör i det sammanhanget ett planeringsstöd. De visar Malmö stads ambitioner gällande storlek och innehåll avseende barns och elevers friytor i en allt tätare stad. Riktlinjerna gäller för både privata och kommunala förskolor och skolor, oavsett om de har tillfälligt eller permanent bygglov. För definitioner av begreppen friyta och tillfällig, se nästa sida.

BAKGRUND

Riktlinjerna är framtagna utifrån forskning, erfarenheter och gällande lagstiftning genom PBL, Boverkets allmänna råd BFS 2015:1 FRI 1 och Boverkets vägledning 2015 ”Gör plats för barn och unga! -En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolan och förskolans utemiljö”.

För mer information se Boverkets hemsida:

www.boverket.se

Riktlinjerna tar också utgångspunkt i, och ersätter tidigare arbeten som gjorts inom Malmö stad, bland annat ”Utemiljö vid förskolor i Malmö”. De senaste årens detaljplaner, där ny praxis håller på att växa fram, ligger också till grund för dessa uppdaterade riktlinjer.

Plan- och bygglag, PBL (2010:900 8 kap 9 § 4)

”9 § En obebyggd tomt som ska bebyggas ska ordnas på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- eller landskapsbilden och till natur- och kulturvärdena på platsen. Tomten ska ordnas så att

4. det på tomten eller i närheten av den i skälig utsträckning finns lämpligt utrymme för parkering, lastning och lossning av fordon,

Om tomten ska bebyggas med byggnadsverk som innehåller en eller flera bostäder eller lokaler för fritidshem, förskola, skola eller annan jämförlig verksamhet, ska det på tomten eller i närheten av den finnas tillräckligt stor friyta som är lämplig för lek och utevistelse. Om det inte finns tillräckliga utrymmen för att ordna både friyta och parkering enligt första stycket 4, ska man i första hand ordna friyta

Om tomten redan är bebyggd ska kraven på friyta tillgodoses i skälig utsträckning. Om en byggnad ändras och ändringen kräver lov eller anmälan, ska kraven på friyta tillämpas i den utsträckning som är skälig med hänsyn till kostnaderna för arbetet och tomtens särskilda egenskaper. Eftersom friytan är viktig för skolor och förskolor kan det vara rimligt att ställa samma krav på friyta vid tidsbegränsade bygglov som vid permanenta bygglov.”

- Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet; till plan- och bygglagen 8 kap. 9§ andra stycket samt 10§ och 11§ återfinns i sin helhet i bilaga 3.

Definition av friyta

”Friyta för lek och utevistelse som begrepp omfattar den yta som barnen kan använda på egen hand vid sin utevistelse. En friyta är ytan som går att leka på och som är tillgänglig för barnen i huvudsak under skoltid men även i viss mån på fritiden. Förrådsbyggnader, bil- och cykelparkering samt ytor för lastning och lossning är otillgängliga för barnen och ingår därmed inte i friytan för lek och utevistelse. Takterrasser har begränsad tillgänglighet och betraktas därför som kompletterande utemiljö.”

Källa: ”Gör plats för barn och unga! -En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolan och förskolans utemiljö”. Boverket och Movium 2015

Definition av tillfälligt

Riktlinjerna för utemiljön gäller för både kommunala och privata förskolor och skolor, oavsett om de hanteras med tillfälligt (upp till 15 år) eller permanent bygglov.

För tillfälliga lokaliseringar av akut karaktär 0-1 år eller tillfälliga evakueringslösningar 0-3 år görs dock bedömningar i varje enskilt fall.

Enligt PBL (2010:900 9 kap 33§) kan ett tidsbegränsat bygglov ges för sammanlagt högst 15 år. I utbildningssammanhang är 15 år en tidsrymd som omfattar flera årsgrupper av barn och elever. Därför är det angeläget att friytans storlek blir beaktad i tidiga skeden och i bygglovssammanhang även för tillfällig förskole- och skolverksamhet, som avses pågå under en period av 3-15 år.

STADSBYGGNADSNÄMNDEN

Stadsbyggnadsnämnden ansvarar för de frågor som rör den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen avseende detaljplan, fastighetsplan, bygglov, rivningslov, marklov m m samt utövar tillsyn och övervakar efterlevnaden av annan lagstiftning som rör plan- och byggnadsväsendet, i den mån dessa uppgifter inte ankommer på annan. Nämnden är även beredande organ till kommunstyrelsen i frågor som rör den fysiska över- och underplaneringen.

I plan- och bygglagen finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Bestämmelserna syftar till att, med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer. Vid prövningen av frågor enligt denna lag ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning. I den fysiska planeringen ska bland annat följande uppnås: en ändamålsenlig struktur och en estetiskt tilltalande utformning av bebyggelse, grönområden och kommunikationsleder, en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper, en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt, en god ekonomisk tillväxt och en effektiv konkurrens samt ett bostadsbyggande och en utveckling av bostadsbeståndet.

Lämplighetsprövning enligt PBL

Lämplighetsprövningen sker inom den fysiska planeringen i flera steg. Först görs en lokaliseringsutredning utifrån behovet. Avvägningen mellan olika intressen beträffande markanvändningen är en viktig del av denna utredning. Då prövas vilken plats som är mest lämpad för en viss användning. Därefter prövas hur platsen bör utformas för den föreslagna markanvändningen. Denna prövning kan ske på olika planeringsnivåer: översiktsplan, fördjupad översiktsplan, planprogram, planbesked, detaljplan och bygglov.

Före detaljpaneläggning sker alltid en lokaliseringsprövning, utifrån översiktsplanen och gällande detaljplan. Denna lokaliseringsprövning kan, när så begärs, prövas i så kallat planbesked i stadsbyggnadsnämnden. Ett positivt planbesked innebär att stadsbyggnadsnämnden är beredd att pröva lokaliseringens lämplighet för ett visst ändamål i en detaljplaneprocess.

Detaljplan

Planläggning med detaljplan syftar till att mark och vattenområden används till de ändamål området är mest lämpat för. Lämpligheten bedöms enligt PBL med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. När kommunen tar fram en detaljplan görs det enligt en väl definierad process med syfte att säkra insyn för berörda, få fram ett bra beslutsunderlag och att förankra förslaget. Detaljplanen reglerar användningen av mark- och vattenområden samt bebyggelse och byggnadsverk och har rättsverkan efter den antagits av stadsbyggnadsnämnden och vunnit laga kraft. Den bedömning som görs i en detaljplan ger ramarna för prövningen av framtida bygglovsärenden.

Naturvårdverket har sedan 2017 en ny vägledning för bullernivåer för skolor och förskolor (*Riktvärden för buller på skolgård från väg- och spårtrafik*). Dessa innebär att för nya skolor och förskolor bör den ekvivalenta bullernivån 50 dBA, räknat som årsmedeldygn, underskridas på delar av gården som är avsedda för lek, vila och pedagogisk verksamhet. Vidare bör den maximala nivån 70 dBA underskridas på dessa ytor. Stadsbyggnadskontoret ska verka för att dessa nivåer klaras i planering och bygglovgivning.

Bygglov

Innan bygglov beviljas prövas att projektet följer detaljplanen, har goda stadsbyggnadskvaliteter och uppfyller andra krav som ställs i PBL, BBR, arbetsmiljölagen m fl.

Tillsyn

Stadsbyggnadskontoret genomför tillsyn och kan utdöma vite om anläggningen inte används till rätt ändamål och om de krav som ställdes i bygglov inte efterlevs.

MILJÖNÄMNDEN

Miljönämndens myndighetsutövning utgår från miljöbalken och har fokus på de miljö- och hälsomässiga effekterna av verksamheten. Miljöbalken gäller parallellt med annan lagstiftning om inget annat anges. För att bedöma om olägenheter för hälsa eller miljön föreligger utgår miljönämnden från aktuell forskning, rättspraxis, vägledningar, allmänna råd eller andra relevanta riktlinjer. Detta gäller alla verksamheter oavsett vem som utövar dem. Stor uppmärksamhet ska ägnas åt undervisningslokaler.

Den som startar en förskola eller skola måste enligt miljöbalken skaffa sig den kunskap som är nödvändig samt välja en plats som är lämplig för att skydda miljön och människors hälsa från olägenhet.

Anmälan

Förskolor, grundskolor och gymnasier är anmälningspliktiga enligt miljöbalken. Som stöd för granskningen vid anmälan används miljönämndens antagna vägledning för att starta skola och förskola. Anmälan ska skickas till miljöförvaltningen senast sex veckor innan verksamheten startar och granskningen omfattar:

- Förskolans eller skolans placering utifrån luftkvalitet, buller, markföroreningar och friyta. Miljönämnden har samma kravnivåer angående förskolans eller skolans placering som de som återfinns här i stadsbyggnadsnämndens riktlinjer. Miljöförvaltningen yttrar sig i detaljplaneprocessen över verksamhetens lokalisering utifrån följande miljöaspekter: luftkvalitet, buller, markföroreningar och friyta, med dessa SBN riktlinjer som grund. I anmälningsprocessen enligt miljöbalken följer miljöförvaltningen upp att dessa krav följs. Vid behov av marksanering ska denna ske enligt den åtgärdsplan som är godkänd av tillsynsmyndigheten (miljönämnden), innan bygglovets startbesked beviljas av stadsbyggnadsnämnden/stadsbyggnadskontoret.
- Barnens vistelsemiljöer inne och ute och hur verksamheten bedrivs (Avser rutiner, utevistelse, städning, ventilation, drift och underhåll m m.)

Skärmtak ger möjlighet för traditionella inomhusaktiviteter att flytta ut. Särmtaket skuggar också och skyddar mot UV-strålar soliga sommardagar. Sovplatser utomhus kan också anordnas under skärmtak.

INOM RAMEN FÖR DETALJPLANARBETET KOMMER FÖLJANDE FRÅGOR ATT BEHANDLAS

- Tillräcklig byggrätt för skola eller förskola ska säkerställas. Om skoländamålet ska kombineras med andra markanvändningar inom samma område behöver en minsta brutto- eller byggnadsarea anges i detaljplanen som endast får användas för skoländamål.
- Tillräcklig friyta ska säkerställas genom avgränsning av kvartersmark för skoländamålet. Friytans storlek korrelerar med omfattningen av byggrätten. Vid behov kan byggrätten begränsas och huvudbyggnadens placering preciseras i syfte att säkra friyta. I detta arbete säkerställs att en sammanhängande friyta enligt riktlinjerna kan ordnas.
- Vid avvägningar mellan olika användningar prioriteras friyta framför parkering.
- Friyta ska ligga i direkt anslutning till entrén till verksamhetens lokaler. Färdigt golv ska normalt ligga ca 10 centimeter ovanför anslutande friyta. Detta gäller oavsett om friytan är placerad på tak eller i markplan och ställer tillgänglighetskrav.
- När friyta är placerad på tak eller på gård som är underbyggd, kommer krav att ställas på att bjälklaget dimensioneras så att plantering är möjlig.
- När friyta är placerad på tak kommer bestämmelse om byggnadens höjd att formuleras så att det blir möjligt att uppföra murar, solskydd och liknande. Vid friyta i markplan ska eventuell bestämmelse om byggnadsfrihet (prickmark) medge att skärmtak och liknande uppförs.
- Markens lämplighet med avseende på markföroreningar ska utredas, bland annat genom markundersökning. I de fall marken är förorenad ställs krav i detaljplanen på att föroreningen avhjälps innan startbesked för byggnationen får lämnas.
- Om det krävs särskilda åtgärder för att bullernivåer ska bli godtagbara, kommer dessa att studeras och vid behov regleras. Detaljplanen ska utformas så att avsedda åtgärder kan tillåtas.
- Luftkvaliteten ska utredas och en bedömning göras av platsens lämplighet för skoländamålet, så att miljö kvalitetsnormen för luft uppnås.

De olika zonerna är viktiga i olika steg i barnens utveckling

RIKTLINJER FÖR FRIYTA VID FÖRSKOLOR

Förskola

Förskola omfattar barn i ålder 1-6 år. Nya kommunala förskolor planeras för minst 80 barn för att vara rationella att driva. Där det är möjligt planeras för större enheter. Förskolor klassas som känslig markanvändning och marken måste därför säkerställas så att den vid behov blir sanerad för detta ändamål i detaljplan.

Friyta

Malmö stads ambition är **30 m²** friyta per barn med en sammanhängande friyta på minst **2000 m²** belägen inom fastigheten med direkt anslutning till förskoleverksamhetens lokaler. Det ska vara enkelt för barnen att gå ut och in.

Både forskning och lagstiftning lyfter fram nedanstående beträffande friytan. Friytan ska, enligt PBL allmänna råd vara så rymlig att det går att ordna varierade terräng- och vegetationsförhållanden utan risk för omfattande slitage. Friytan ska upplevas grön och inbjuda till olika typer av aktiviteter. Sol- och skuggförhållanden ska vara goda och det ska finnas vindskydd. Friytan ska vara tillräckligt stor för att möjliggöra olika sorters lek, samvaro och pedagogisk verksamhet, så att flera grupper av barn samtidigt kan göra olika saker.

Förskolans verksamhet kräver en egen inhägnad friyta, utifrån barnens behov av lek och rekreation samt av arbetsmiljö- och säkerhetsskal. **Högst 50 dBA ekvivalent nivå respektive 70 dBA maxvärde ska vara riktvärdet för de ytor som ska användas som friyta, se sid 7.** Miljö kvalitetsnormen för luft ska följas.

Friyta på tak eller underbyggnad

Om förskolan ligger högre upp än markplanet i en byggnad ska den ha en egen entré med hiss och gärna ha plats för både barnvagnar och lådcyklar på bottenvåningen.

Om friytan delas upp och ligger delvis på tak och delvis på mark ska det finnas minst **2000 m²** sammanhängande friyta på ett ställe. Balkonger eller dylikt under **50 m²** räknas inte som friyta. Friytan ska ha direktanslutning till förskolans verksamhetslokalers entré, oavsett om friytan ligger på mark eller på tak, balkonger, terrasser eller dylikt.

När förskolors gårdar huvudsakligen byggs på tak eller där gården är underbyggd med garage ska friytan finnas på ett planteringsbart bjälklag. Det innebär att gården ska kunna innehålla gräs, buskar och träd även om träden får en begränsad storlek. Ventilation och frånluft från till exempel garage får inte påverka förskolans utemiljö negativt.

Förskolegården kan på olika sätt bidra till barnens förståelse av sin omvärld.

Avsteg

En friyta på 30 m² per barn är Malmö stads ambition vid planering av förskolegårdar. **Om förskolan ligger intill - eller på kort promenadavstånd till - en lättillgänglig allmän grönyta*, gäller kravet om minst 25 m²/barn. Grönyntans läge, innehåll och storlek ska vara lämplig som kompletterande lekmiljö.**

Dock krävs då att det finns en sammanhållen yta som är minst 2 000 m² samt att +3 i lekvärdesfaktor uppfylls vid bygglov. För de små förskolorna, 60 barn eller färre, gäller inte kravet om minst 2000 m² samlad yta. Kravet är istället **att friytan ska vara** placerad och utformad som en samlad yta, och med minst +3 i lekvärdesfaktor vid bygglov. Avsteg från att friytan ska ligga i direkt anslutning till förskoleverksamhetens lokalers entréer är inte möjligt.

*** planlagd som park, natur eller annan allmänt tillgänglig grönyta.**

Byggnad

Förskolebyggnaden ska anpassas till sin omgivning. I kvartersstaden är det oftast lämpligast att byggnaden placeras mot gata. Där bidrar den till avgränsning av gaturummet, samtidigt som den skyddar gården mot buller. Det möjliggör inlastning och angöring direkt från gatan.

För att använda marken effektivt kan förskolan uppföras i flera våningar. I innerstaden är byggnader med tre till fyra våningar lämpligt. Om byggnaden byggs i flera våningar minskar byggnadsarean vilket gör att friytan blir större. Förskola kan också gärna ligga i bottenvåningen eller i de nedre våningarna i en byggnad med andra funktioner ovanpå.

Byggnadens bruttoarea (BTA) i detaljplanarbetet kan uppskattas till 15 m² BTA per förskolebarn och nivån är kopplad till varje enskilt projekt. Denna bruttoarea möjliggör att miljönämndens vägledning om att varje barn i förskolan behöver en vistelseyta inomhus på minst 7,5 m² kan uppfyllas.

Genom odling lär sig barnen om det ekologiska systemet.

Vegetation och topografi gör gården varierad och spännande.

Komplementbyggnader

Förråd, teknik- och miljöhus kan antingen rymmas i huvudbyggnaden, som då behöver vara större, eller vara friliggande, t ex i form av komplementbyggnad som även kan fungera som avgränsning av friytan mot störande omgivningsbuller eller som ett insynsskydd.

Förråd för leksaker och cyklar kan utformas som en del av utemiljön som tillför fler kvaliteter än att bara vara ett förråd. Byggnaden kan användas som lekstuga, ha en lucka så den kan bli en butik i leken eller kanske en klättrvägg.

Parkering och angöring - förskolor

Den viktigaste utgångspunkten vid planering av parkering och angöring är att skapa en säker trafikmiljö runt förskolan. Parkering och angöring ska anordnas i enlighet med Malmö stads parkeringsstrategi.

Det är fastighetsägarens ansvar att lösa verksamhetens parkeringsbehov. Om det inte finns tillräckligt med utrymme på fastigheten för både fritya och parkering ska det enligt PBL i första hand ordnas tillräcklig friyta. Personalparkering kan med fördel ordnas genom parkeringsköp eller parkeringsavtal i befintliga parkeringsanläggningar eller parkeringshus. Korttidsparkering för föräldrar kan ordnas på samma sätt, och kan accepteras på gatan om andra lösningar saknas. Korttidsparkering kan inte reserveras endast till förskolan. Cykelparkering och bilparkering för funktionshindrade ska tillgodoses på förskolefastigheten, men utanför friytan. Cykelparkering för anställda bör anordnas med väderskydd. Observera att behovet av plats för cykelkärror och lådcyklar är extra stort vid förskolor. En bra lösning är att nyttja förgårdsmark framför en del av byggnaden som entrézon med plats för cyklar och lådcyklar.

Angöring och parkering med bil, varuleveranser och sophämtning ska separeras från huvudentré och barnens stråk, både i rum och tid. Angöringen av varuleveranser bör ske utan backande rörelser.

RIKTLINJER FÖR FRIYTA VID SKOLOR

GRUNDSKOLA

Grundskolan omfattar elever i årskurserna F-9. Riktlinjerna innebär stadsbyggnadsmässigt att samma krav på friyta bör tillämpas för alla grundskolor oavsett årskurs. Skolor är klassade som känslig markanvändning och marken måste därför säkerställas så att den vid behov blir sanerad för detta ändamål i detaljplan.

FRITIDSHEM

Fritidshem bedriver sin verksamhet efter skoltid, ofta i skolans lokaler. Fritidshem ryms inom planbestämelsen skola och ställer samma krav på utemiljö som skolan.

GYMNASIESKOLOR

I Boverkets allmänna råd står att: ”För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligt med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov.” Gymnasieelever är äldre och kan därför röra sig i det offentliga rummet och utnyttja parker, torg mm som friytor. Behovet av friytor till gymnasieskolor prövas från fall till fall. Det ska dock alltid finnas plats för cykeluppställning och HKP-parkering i anslutning till gymnasieskolan.

FRIYTA

Malmö stads ambition är en friyta på **15 m²** per elev vid planering av grundskolornas skolgårdar. Skolor är känslig markanvändning och marken måste därför säkerställas så att den vid behov blir sanerad för detta ändamål i detaljplan. Skolverksamhetens friyta ska hanteras inom fastigheten och ligga i direkt anslutning till verksamhetens lokaler. En skolgård behöver inte hägnas in. Friytan ska enligt PBL allmänna råd, vara så rymlig att det går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden utan risk för omfattande slitage. Skolgården ska upplevas grön och varierad och inbjuda till olika typer av aktiviteter. Sol- och skuggförhållanden ska vara goda och det ska finnas vind-

skydd. **Högst 50 dBA ekvivalent nivå respektive 70 dBA maxvärde ska vara riktvärdet för de ytor som ska användas som friyta, se sid 7.** Miljö kvalitetsnormen för luft ska följas.

Friytan ska vara tillräckligt stor för att möjliggöra olika sorters lek, samvaro och pedagogisk verksamhet, så att flickor och pojkar och flera grupper av elever samtidigt kan göra olika saker. Det innebär att det är verksamheten som tydliggör, tillvaratar och utvecklar friytans användningsmöjligheter utifrån detta.

FRIYTA PÅ TAK ELLER UNDERBYGGNAD

Om friytan delas upp inom skolverksamhetens fastighet och delvis ligger på tak och delvis på mark ska det finnas minst **3000 m²** sammanhängande friyta på ett ställe. Balkonger eller dylikt under 50 m² räknas inte som friyta. Tak, terrasser och liknande ska ha direkt anslutning via entré från skolans verksamhetslokaler för att räknas in i friytan. När friytan ligger på tak eller där gården är underbyggd med garage ska det finnas på ett planteringsbart bjälklag. Det innebär att gården ska innehålla gräs, buskar och träd även om träden får en begränsad storlek.

AVSTEG

En friyta på 15 m² per elev är Malmö stads ambition vid planering av grundskolegårdar. Vid hårt exploateringsstryck finns det i en tät stadsbebyggelse med tillgång till park inom 500 meter, möjlighet att vid detaljpaneläggning pröva friytan inom ett spann mellan 12-15 m² per elev. Dock krävs då att det finns en sammanhållen yta som är minst **3000 m²** samt att +3 i friytefaktor uppfylls vid bygglov. Då ska skolan även schemalägga F-klass till åk 3 så att denna åldersgrupp får tillgång till en friyta på minst 25 m²/elev under raster. De små grundskolorna med 200 elever eller färre har inte något krav på minsta sammanhållen yta, dock gäller att friytan ska vara minst 15 m² per elev, placerad och utformad som en samlad yta samt att friytefaktor +3 uppfylls. Avsteg från att friytan ska ligga i direkt anslutning till grundskoleverksamhetens lokalers entréer är inte möjligt.

BYGGNAD

En skolbyggnad ska stadsbyggnadsmässigt anpassas till sin fysiska omgivning. En bra lokalisering av skolan i förhållande till övrig bebyggelse, trafik, grönska med mera är en grundförutsättning för att få till stånd en god fysisk miljö. I kvartersstaden bör byggnaden oftast placeras mot gata. Där bidrar den till avgränsning av gaturummet, samtidigt som den skyddar gården mot buller och gör det möjligt med inlastning och angöring direkt från gatan.

För att använda marken effektivt kan skolan uppföras i flera våningar. I innerstaden är byggnader med fyra till fem våningar lämpligt. Med en byggnad i flera våningar minskar byggnadsarean vilket gör att friytan blir större.

Grundskolebyggnadens bruttoarea (BTA) kan i detaljplanarbetet uppskattas till ca 16 m² BTA per elev. Denna bruttoarea möjliggör att i klassrum kunna uppnå miljöförvaltningens rekommendation om en yta på minst 65 m² till 30 elever.

GYMNASTIK- ELLER SPORRHALL

En gymnastikhall baserar sig på basketplanens mått 18x26 meter medan en sporthall har handbollsplanens 20x40 meter som utgångsvärde. Oavsett typ av hall ska den byggas i omedelbar närhet till skolbyggnaden och inom samma skolfastighet. Hallen kan i undantagsfall placeras upp till 500 meter från en grundskola, under förutsättning att elevernas väg mellan grundskolan och hallen är trafiksäker. Möjligt avstånd får dock avgöras i det enskilda fallet.

KOMPLEMENTBYGGNADER

Förråd, teknik- och miljöhus samt gymnastik- eller sporthall kan antingen inrymmas i huvudbyggnaden, som då behöver större yta än som nämns i stycket ovan, eller vara friliggande komplementbyggnader som kan fungera som avgränsning av friytan mot buller eller något annat.

PARKERING OCH ANGÖRING - SKOLA

Den viktigaste utgångspunkten vid planering av parkering och angöring är att skapa en säker trafikmiljö runt skolan. Parkering och angöring ska anordnas i enlighet med Malmö stads parkeringsstrategi.

Det är fastighetsägarens ansvar att lösa verksamhetens parkeringsbehov. Om det inte finns tillräckligt med utrymme på fastigheten för både fritya och parkering ska det enligt PBL i första hand ordnas tillräcklig frityta. Personalparkering kan med fördel ordnas genom parkeringsköp eller parkeringsavtal i befintliga parkeringsanläggningar eller parkeringshus. Korttidsparkering för föräldrar kan ordnas på samma sätt och kan accepteras på gatan om andra lösningar saknas. Korttidsparkering kan inte reserveras endast till skolan. Cykelparkering och bilparkering för funktionshindrade ska tillgodoses på skolfastigheten, men utanför friytan. Cykelparkering för anställda bör anordnas med väderskydd. Observera behovet av plats för cykelkärror och lådcyklar. En bra lösning är att nyttja förgårdsmark framför en del av byggnaden som entrézon med plats för cyklar och lådcyklar. Angöring och parkering med bil, varuleveranser och sophämtning ska separeras från huvudentré och elevernas stråk, både i rum och tid. Angöringen av varuleveranser bör ske utan bakånde rörelser.

KVARTER MED FLERA FUNKTIONER

Skolor kan samordnas med andra funktioner. Idrott och kultur kan med fördel samlokaliseras med skolverksamhet. Med 3-dimensionell fastighetsbildning kan kontor eller bostäder planeras ovanpå en skola. Kontor och bostäder ska ha egna entréer och trapphus, avskilda från skolan. Eventuellt kan en restaurang placeras i bottenvåningen. Vissa av skolans lokaler t ex slöjdsal, samlingslokaler eller musiksalar används redan idag av föreningslivet efter skoltid.

BILAGA 1, ANALYSVERKTYG: LEKVÄRDESFAKTOR

För att bedöma utemiljöns kvalitet vid förskolor finns analys- och planeringsverktyget lekvärdesfaktor sedan 2011. Denna bilaga, BILAGA 1 LEKVÄRDESFAKTOR FÖR FÖRSKOLEGÅRDAR I MALMÖ, beskriver verktyget och dess funktion.

UTEMILJÖNS BETYDELSE

Boverkets ”Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö”, utgiven 2015, sammanfattar den forskning som finns om utemiljöns betydelse för barns utveckling och hälsa.

Det är viktigt för barns utveckling, på en mängd plan, att de får vistas ute i grön miljö. Utemiljö av god kvalitet gör att barnen tillägnar sig kunskaper och färdigheter till stor del på egen hand, vilket är en del av att växa och utvecklas som människa. Det går alltså inte att ersätta det barnen lär sig genom att bygga koja i en naturlig miljö, med pedagogik och byggd miljö.

Det har visat sig att barn som har tillräckligt stor friyta i direkt anslutning till förskolebyggnaden är ute mer, rör sig mer och leker mer rörligt och omväxlande än barn som måste förflytta sig till en park för utomhusvistelse eller lek. Mer omväxlande och rörlig lek ger barnen större utvecklingsmöjligheter och har goda hälsoeffekter.

FRIYTANS KVALITET

Forskning och studier visar att lekytan bör ha en viss storlek för att barnens lek ska kunna utvecklas och ha ett varierat innehåll.

När det gäller förskolegårdar visar erfarenheter i Malmö att det storleksmässigt tycks gå en gräns ungefär vid 30 m² friyta per barn. När gårdarna är mindre blir användningsmöjligheterna begränsade och slitaget stort. Slits lekmiljöerna förlorar de väsentligt i lekvärde. Enligt forskning har friytans totala storlek betydelse för att den ska kunna rymma de kvaliteter som behövs för en fullgod lekmiljö. Studier visar att minimum tycks utgöras av 2000 - 3000 m². Vid denna storlek är ytan så stor att det händer något med barnens lek - det uppstår mer rörelse och spring i leken.

Andelen barn som går i förskola och på fritidshem efter skoltid ökar, vilket gör att skolgården och förskolegården i praktiken är den enda utemiljö som de använder under vardagar. Detta faktum gör att behovet av bra utemiljöer vid skola och förskola ökar.

LEKVÄRDESFAKTOR FÖR FÖRSKOLEGÅRDAR I MALMÖ

LEKVÄRDESFAKTOR

Lekvärdesfaktorn, som togs fram av Malmö stad 2011, är ett analysverktyg avsett att användas i bygglovsgranskningen. Det kan också användas som ett planeringsverktyg i detaljplaneprocessen för att säkra att det är möjligt att uppnå en bra kvalitet i kritiska lägen.

Lekvärdesfaktorn beskriver och betygsätter de kvaliteter förskolegården bör ha. Den består av sju kvalitetsaspekter som poängsätts;

1. Friyta
2. Zonering av gården
3. Tillgänglighet
4. Vegetation och topografi
5. Integrering av lekutrustning i landskapet
6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld
7. Samspel mellan ute och inne

Alla kvalitetsaspekter delas in i tre nivåer. Den första nivån ger +1 poäng, den andra nivån ger 0 poäng och den tredje ger -1 poäng. Strävan bör hela tiden vara att komma upp till så många pluspoäng som möjligt. Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges.

För att en bra bygglovsgranskning och tillsyn ska kunna göras ska markplaneringsplan, inklusive huvudsakliga material, växtförteckning samt utrustnings- och planteringsplan redovisas vid bygglovsansökan.

I lekvärdesfaktorn vägs en förskolegårds friyta och lek-kvalitet samman för att ge en helhetsbedömning av gårdens lekvärde. Lekvärdet är ett tydligt sätt att värdera en väl genomtänkt förskolegård. Bedömningsmetoden gör mjuka värden tydligare och lättare att förstå och kräva.

Lekvärdesfaktorn är avsedd att inspirera vid utformning av förskolegårdar, användas vid granskning av bygglovritningar av förskolegårdar inför bygglovsgivning och som ett underlag vid bedömning av möjliga förbättringsåtgärder på befintliga förskolegårdar. Syftet är att nå en hög lekkvalitet på förskolegårdarna.

Lekvärdesfaktorn kan också fungera som ett underlag då man planerar skötselåtgärder på gården. Gårdens innehåll kan utvecklas och förändras genom ett medvetet val av skötselåtgärder.

Särskilt i befintlig tät stadsmiljö ger lekvärdesfaktorn en möjlighet att till viss del kompensera en mindre friyta (låg kvantitet) med ett rikt innehåll (hög kvalitet).

För att få en bild av lekvärdet på befintliga gårdar idag, och för att få ett underlag till att fastställa vad ett acceptabelt lekvärde på en förskolegård är, har en inventering av ett tjugotal förskolor i Malmö gjorts. Med slutsatser dragna efter inventeringarna har ett godkänt värde för lekvärdesfaktorn satts till +3 poäng.

1. Friyta

30 m² friyta/barn och/eller minimum 2000 m² samlad friyta på förskolegården eftersträvas för att ge tillräckligt utrymme för barnens lek samt för att inte slitaget på gården ska bli för stort. Slits lek miljöerna förlorar de väsentligt i lekvärde.

+1 Friytan är minst 30 m²/ barn och minst 2000 m² totalt.

0 Friytan är mindre än 30 m² men som minst 25 m²/ barn och ca 2000 m² totalt.

-1 Friytan är under 25 m²/ barn och under 2000 m² totalt.

2. Zonering av gården

En gård bör ha tre zoner som barnen kan röra sig fritt mellan, och som erbjuder fler och mer varierade lek-möjligheter efter hand som barnen utvidgar sitt territorium. Närmast huset finns den trygga zonen, längst ut ligger den vilda zonen och däremellan finns den vidlyftiga zonen.

Den trygga zonen - Är ett område att vistas i för att uppleva trygghet och lugn och ro.

Den vidlyftiga zonen - På gården behövs också en vidlyftig och dynamisk zon, med plats för utrymmeskrä-

vande lek. Här ska finnas gott om utrymme för rörelse och barnen kan tumla runt fritt och röra sig i många olika riktningar mellan många olika aktiviteter.

Den vilda zonen - På alla gårdar bör det finnas platser där barnen kan uppleva känslan av "frihet", "rymd" och "oändlighet". Det är en zon med mycket, tät växtlighet och möjligheter att vara ifred. I den vilda zonen kan den viktiga leken att bygga och vistas i kojor ske, här får man känslan av att vara i en annan värld. Minst en tredjedel av friytan bör kunna räknas till den vilda zonen.

+1 Gården har egenskaper från alla tre zonerna.

0 Gården har egenskaper från två av zonerna.

-1 Gården upplevs endast som en zon.

3. Tillgänglighet

Tillgänglighet innebär dels att barn med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga ska ha tillgång till utemiljöns upplevelser, dels att personal eller föräldrar med funktionsnedsättningar ska ha god tillgänglighet till förskolan.

För att en lekplats ska vara tillgänglig handlar det ofta om anpassningar som alla har nytta av, t.ex. att en sandlåda har en upphöjd kant som kan fungera som ett sittstöd eller att sandlådan har en upphöjd och utskjutande del så att man kan komma ner med händerna även sittandes i rullstol. En tumregel kan vara att en av varje sak ska vara tillgänglighetsanpassad. En av gungorna, en av odlingsbäddarna o.s.v. Det kan handla om att rutschkanan är så bred att man kan åka med någon bredvid sig samtidigt som det finns en som är så smal att man själv kan hålla sig i båda kanter hela tiden.

+1 Funktionshindrade kan ta sig runt förskolebyggnaden och ut på stora delar av gården, till områden i alla förskolegårdens zoner. Markmaterialet möjliggör att rörelsehindrade kan komma intill de flesta av gårdens lekredskap. Ett flertal av lekredskapen

är möjliga för rörelsehindrade att använda på egen hand. Färgsättning med kontraster ökar orienterbarheten för barn och vuxna med nedsatt syn.

0 Funktionshindrade kan röra sig runt byggnaden och utnyttja en större del av gården på egen hand. Det finns exempel på lekredskap som är tillgängliga även för funktionshindrade.

-1 Funktionshindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand. På grund av markens utformning kommer rörelsehindrade inte fram till lekredskapen och kan heller inte använda dessa.

4. Vegetation och topografi

Vilka växter och vilket markmaterial som väljs är viktigt för att skapa en gård med hög kvalitet. Växter som på olika sätt kan användas i den pedagogiska verksamheten och som stimulerar sinnesintryck och upplevelser ger ett mervärde till gården. Träd skyddar mot sol som är för stark för barnens ömtåliga skinn och bör finnas vid alla platser för lek, så att barnen har möjlighet att välja skugga. Likaså bör det finnas växter som har bär, ollon, näsor eller annat som kan användas som löst material i leken. Växter med giftiga bär eller frukter ska inte användas. Starkt doftande och allergiframkallande växter ska undvikas. Genom att från början plantera stora buskar och träd upplevs förskolegården som lummig redan de första åren efter inflyttningen. Kullar ger särskild fart åt leken och behövs för att öka barnens fysiska aktivitet.

+1 Minst hälften av gården har varierad topografi. Det finns ytor med naturlig vegetation eller planterad varierad vegetation som går att leka i. Det finns platser för lek i såväl soliga lägen som i skugga.

0 Gård med enstaka kulle. Den största delen av vegetationen går inte att leka i, men en del av vegetationen är lekbar. Delar av gården ligger i skugga.

-1 Platt gård med vegetation som inte går att leka i. I stort sett hela gården har samma solförhållanden, den är antingen solbelyst eller ligger i skugga.

5. Integrering av lekutrustning i landskapet

Lekutrustning som är integrerad i landskapet tillför ytterligare en dimension, både till landskapet och till lekupplevelsen. Det kan t.ex. göras genom att klätterleken samordnas med kullar och träd eller genom att rutschkana läggs i en kulle. Om rutschkanan integreras i en backe kan man undvika stege, vilket är bra också ur tillgänglighetssynpunkt. Rutschkana bör inte placeras i söderläge, eftersom redskap som blir heta av solen kan vara ett problem för dem som har nedsatt känsel.

- +1 På ett flertal ställen finns exempel på lekredskap som är integrerade i gårdens gestaltning och topografi. Dessa står således inte inom inramade ytor för lek. Naturliga partier av gårdens gestaltning kan användas som lekutrustning.
- 0 Det finns lekredskap som är integrerade i gestaltning och topografi, men de flesta står inom avgränsade områden utan kontakt med omkringliggande ytor.
- 1 I princip all lekutrustning står inom inramade lekområden. Utemiljön utanför detta erbjuder en torftig lekmiljö.

6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld

På förskolegården ska barnet ges möjligheter att förstå sin omvärld; gården ska vara flexibel och möjlig att utveckla efter hand. Det mest hållbara sättet att skapa föränderlighet är genom stor variation - mycket växter och naturmark - då finns det en naturlig föränderlighet som skiftar hela året.

- +1 Gården förändras under året och det finns olika saker för barnen att göra här under de olika årstiderna. Det finns löst material för barnen att använda och möjlighet för konstruktionslek med exempelvis vatten och sand. Det finns odlingsmöjligheter på gården och någon naturlig/vild miljö där barnen kan följa kretsloppet.
- 0 Ett flertal naturliga inslag på gården förändras med årstiderna. Delar av gården är möjlig för barnen att undersöka och påverka. Det finns någon form av praktiskt exempel på hur omvärlden fungerar, exempelvis odling.
- 1 Den största delen av gården är hårdgjord och inte möjlig att påverka. Färdiga lekredskap och anvisade lekytor styr leken.

7. Samspel mellan ute och inne

- +1 Både små och stora barn har god utsikt över grönska inifrån förskolebyggnaden. Lågt placerade fönster gör att barnen kan se rakt ut. Utgångar till gården finns från såväl kapprum, som från verksamhetsrummen. Direktkontakten gör det lätt att flytta ut den pedagogiska verksamheten.
- 0 Barnen kan uppleva grönska inifrån avdelningarna. Direktutgångar finns från kapprummen till gården.
- 1 Ingen eller nästan ingen grönska upplevs inifrån avdelningarna. Det finns inga direktutgångar till gården utan barnen måste invänta personal för att få tillgång till gården i dess helhet.

BILAGA 2, ANALYSVERKTYG: FRIYTEFAKTOR

För att bedöma utemiljöns kvalitet vid skolor finns analys- och planeringsverktyget friytefaktor. Denna bilaga, BILAGA 2 FRIYTEFAKTOR FÖR SKOLGÅRDAR I MALMÖ, beskriver verktyget och dess funktion.

UTEMILJÖNS BETYDELSE

Boverkets ”Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö”, utgiven 2015, sammanfattar den forskning som finns om utemiljöns betydelse för barns utveckling och hälsa.

Det är viktigt för barns utveckling, på en mängd plan, att de får vistas ute i grön miljö. Utemiljö av god kvalitet gör att barnen tillägnar sig kunskaper och färdigheter till stor del på egen hand, vilket är en del av att växa och utvecklas som människa. Det går alltså inte att ersätta det barnen lär sig genom att vistas i en naturlig miljö, med pedagogik och byggd miljö.

Det har visat sig att barn som har tillräckligt stor friyta i direkt anslutning till skolbyggnaden är ute mer, rör sig mer och är mer omväxlande aktiva än barn som måste förflytta sig till en park för utomhusvistelse eller lek. Mer omväxlande och rörlig lek ger barnen större utvecklingsmöjligheter och har goda hälsoeffekter.

FRIYTANS KVALITET

Forskning och studier visar att vistelseytan bör ha en viss storlek för att barnens utomhusaktiviteter ska kunna utvecklas och ha ett varierat innehåll.

Enligt forskning har friytans totala storlek betydelse för att den ska kunna rymma de kvaliteter som behövs för en fullgod vistelsemiljö utomhus. Studier visar att minimum tycks utgöras av 2000 - 3000 m². Vid denna storlek är ytan så stor att det händer något med barnens aktiviteter - det uppstår mer rörelse och spring.

Skolgården är i praktiken den enda utemiljö som eleverna använder under skoldagen samtidigt som andelen elever som går på fritidshem efter skoltid ökar. Detta faktum gör att behovet av bra utemiljöer vid skolan ökar.

ANALYSVERKTYG: FRIYTEFAKTOR FÖR GRUNDSKOLOR I MALMÖ

Friytefaktor

Friytefaktorn är ett analysverktyg avsett att användas i bygglovgranskningen. Det kan också användas som ett planeringsverktyg i detaljplaneprocessen för att säkra att det är möjligt att uppnå en bra kvalitet i kritiska lägen.

Friytefaktorn beskriver och betygsätter de kvaliteter skolgården bör ha. Den består av sju kvalitetsaspekter som poängsätts;

1. Friyta
2. Zonering av skolgården
3. Tillgänglighet
4. Vegetation och skugga
5. Integrering av lekutrustning i landskapet
6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld
7. Samspel mellan ute och inne

För att en bra bygglovgranskning och tillsyn ska kunna göras ska markplaneringsplan, inklusive huvudsakliga material, växtförteckning samt utrustnings- och planeringsplan redovisas vid bygglovsansökan.

I friytefaktorn vägs en grundskolegårds friyta och lek-kvalitet samman för att ge en helhetsbedömning av gårdens vistelsevärde. Friytefaktorn är ett tydligt sätt att värdera en väl genomtänkt grundskolegård. Bedömningsmetoden gör mjuka värden tydligare och lättare att förstå och kräva.

Friytefaktorn är avsedd att inspirera vid utformning av skolgårdar, användas vid granskning av bygglovritningar av skolgårdar inför bygglovsgivning och som ett underlag vid bedömning av möjliga förbättringsåtgärder på befintliga skolgårdar.

Friytefaktorn kan också fungera som ett underlag då man planerar skötselåtgärder på gården. Gårdens innehåll kan utvecklas och förändras genom ett medvetet val av skötselåtgärder.

Särskilt i befintlig tät stadsmiljö ger friytefaktorn en möjlighet att till viss del kompensera en mindre friyta (låg kvantitet) med ett rikt innehåll (hög kvalitet).

Friytefaktorns sju kvalitetsaspekter poängsätts mellan -1, 0 och +1. Om gården endast delvis når upp till kvaliteterna inom respektive poängnivå, kan halva poäng ges. Ett godkänt värde för friytefaktorn har satts till +3 poäng.

1. Friyta

+1 Friytan är minst 15 m²/grundskoleelev.

0 Friytan är mindre än 15 m² men minst 12 m²/grundskoleelev.

-1 Friytan är under 12 m²/grundskoleelev.

2. Zonering av skolgården

En skolgård bör ha egenskaper från tre zoner: en trygg, en dynamisk och en vild. Den trygga zonen - Är ett område att vistas i för att uppleva trygghet och lugn och ro.

Den dynamiska zonen - Är ett område med gott om utrymme för utrymmeskrävande lek. Här ska finnas gott om utrymme för rörelse och eleverna kan röra sig i många olika riktningar mellan många olika aktiviteter.

Den vilda zonen - Är ett område med mycket, tät växtlighet och möjligheter att vara ifred.

+1 Skolgården har egenskaper från alla tre zonerna.

0 Skolgården har egenskaper från två av zonerna.

-1 Skolgården har egenskaper från endast en zon.

3. Tillgänglighet

+1 Funktionshindrade kan ta sig runt skolbyggnaden, ut på hela skolgården och till skolgårdens samtliga zoner. Flera aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges flera möjligheter till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.

0 Funktionshindrade kan röra sig runt skolbyggnaden och ut i minst två av skolgårdens zoner. Några aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges

möjlighet till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.

- 1 Skolgården är inte tillgänglig. Funktionshindrade kan inte ta sig runt byggnaden på egen hand pga markens utformning eller hinder. Inga aktivitetsredskap är möjliga för funktionshindrade att använda på egen hand. Funktionshindrade ges få eller inga möjligheter till socialt samspel, pedagogiska och fysiska aktiviteter.

4. Vegetation och skugga

- +1 Mer än hälften av skolgården har varierad vegetation med naturmark och infiltrerande ytor. Vegetationen skapar flera olika rumsligheter för många aktiviteter. Det finns flera möjligheter för eleverna att lära genom att uppleva naturens sinnesintryck och årstidsväxlingar. Det finns flera nyttoväxter och växter för sinnliga upplevelser. Det finns många platser för aktiviteter i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetation och skärmtak ger halvskugga.
- 0 Mindre än hälften av gården har varierad vegetation med naturmark och infiltrerande ytor. Vegetationen skapar några olika rumsligheter för olika aktiviteter. Det finns platser för aktiviteter i såväl soliga lägen som i skugga. Vegetation och skärmtak ger halvskugga.

- 1 Det saknas vegetation med naturmark och genomsläppliga ytor. I stort sett hela gården har samma sol-/skuggförhållanden, där skolgården antingen är solbelyst eller ligger i skugga.

5. Integrering av lekutrustning i landskapet

- +1 Mer än hälften av den fasta utrustningen är integrerad i skolgårdens topografi och gestaltning och naturliga partier av skolgården och omgivningen kan användas för fria aktiviteter. Det finns flertal nivåskillnader (terrasseringar, kullar, svackor) så att gården har varierad topografi.
- 0 Mindre än hälften av den fasta utrustningen är integrerad i skolgårdens topografi och gestaltning, men majoriteten står inom avgränsade områden utan kontakt med det omkringliggande landskapet. Det finns endast ett fåtal eller små nivåskillnader.
- 1 All fast utrustning står inom ett inramat lekområde utan kontakt med buskar eller träd. Det saknas naturliga element som kan användas som lekutrustning eller annan fri aktivitet. Det finns inga märkbara nivåskillnader i mark.

6. Möjlighet till förståelse av sin omvärld

I Handlingsplan för Miljöprogrammet finns ett åtagande: Kunskap och engagemang för hållbar utveckling, där ett prioriterat insatsområde lärande för hållbar utveckling är att satsa på utomhuspedagogik. Miljönämnden är ansvarig för ledning och samordning, grundskolenämnden, bland andra, är ansvarig för genomförande. Ett mått på hur väl detta går är enligt Handlingsplanen: Samtliga skolor och förskolor inom Malmö stads organisation arbetar aktivt med utomhuspedagogik senast 2018.

- +1 Skolgården rymmer fler än två stycken miljöer för pedagogisk aktivitet, med stor variation i skala och rumslighet. Det finns flera möjligheter att följa naturens kretslopp med naturelement som vatten, luft, vind värme och energi. Det är möjligt för eleverna att lära genom att uppleva de sinnesintryck som naturen och årtidsväxlingarna ger. Eleverna har flera möjligheter att utmana sig själva på skolgården och det finns möjlighet för eleverna att uttrycka en bredd av konstnärlig kreativitet.
- 0 Skolgården rymmer en- eller två stycken miljöer för pedagogisk aktivitet och skolgården har en begränsad variation i rumslighet och skala. Det finns någon form av möjlighet att följa ekosystemens naturliga kretslopp och att förstå element som vatten, luft eller vind. Det finns tillgång till någon form av löst naturmaterial men begränsad tillgång till vatten. Det finns begränsad möjlighet för eleverna att uttrycka en konstnärlig kreativitet.
- 1 Skolgården saknar specifika miljöer för pedagogisk aktivitet. Utformningen är ensidig utan variation i skala eller rumslighet. Det saknas möjligheter att följa naturelement som vatten, luft, vind och det är svårt att förstå naturprocesser eller energikällor. Det är svårt för eleven att lära genom att uppleva de sinnesintryck som naturen och årtidsväxlingarna ger. Det saknas helt möjlighet för eleverna att uttrycka en konstnärlig kreativitet.

7. Samspel mellan ute och inne

- +1 Eleverna kan uppleva grönska inifrån klassrummet. Stora fönster gör att eleverna kan se rakt ut. Eleverna kan på ett enkelt sätt ta sig ut till utemiljön på egen hand. Samspelet mellan inomhus och utomhusmiljön är starkt.
- 0 Eleverna kan uppleva grönska inifrån skolbyggnaden. Direktutgångar finns endast från kapprum/ uppehållsrum, till skolgården. Samspelet mellan inomhus- och utomhusmiljön är svag.
- 1 Ingen grönska kan upplevas inifrån skolbyggnaden och det finns inga direktutgångar till skolgården. Samspelet mellan inomhus- och utomhusmiljön saknas.

Boverkets författningssamling

BFS 2015:1
FRI 1

Boverkets allmänna råd (2015:1) om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet;

Utkom från trycket
den 24 februari 2015

beslutade den 24 februari 2015.

Boverket beslutar följande allmänna råd om friyta för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet.

Inledning

Allmänt råd

Detta är allmänna råd till 8 kap. 9 § andra stycket, 10 och 11 §§ plan- och bygglagen (2010:900), PBL.

De allmänna råden innehåller generella rekommendationer om tillämpningen av föreskrifterna i ovannämnda författning och anger hur någon lämpligen kan eller bör handla för att uppfylla föreskrifterna.

De allmänna råden kan även innehålla vissa förklarande eller redaktionella upplysningar.

De allmänna råden föregås av texten Allmänt råd och är tryckta med mindre och indragen text.

Till plan- och bygglagen (2010:900)

Placering och anordnande av friyta på obebyggd tomt

8 kap. 9 § andra stycket

Allmänt råd

Vid placering och anordnande av friytor för lek och utevistelse vid fritidshem, förskolor, skolor eller liknande verksamhet bör särskilt beaktas friytans storlek, utformning, tillgänglighet, säkerhet och förutsättningarna att bedriva ändamålsenlig verksamhet. Med ändamålsenlig verksamhet avses i dessa allmänna råd att friytan kan användas till lek, rekreation samt fysisk och pedagogisk aktivitet för den verksamhet som friytan är avsedd för. Friytan bör vara så rymlig att det utan svårighet eller risk för omfattande slitage går att ordna varierande terräng- och vegetationsförhållanden. Friytan bör kännetecknas av goda sol- och skuggförhållanden, god luftkvalitet samt god ljudkvalitet.

Friytan bör placeras i direkt anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola årskurs ett till sex, fritidshem eller liknande verksamhet och barnen och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. Friytan bör placeras i direkt eller i nära anslutning till byggnadsverk som innehåller lokaler för skola årskurs sju till nio och eleverna bör självständigt kunna ta sig mellan byggnadsverket och friytan. För gymnasieskolor bör friyta placeras och ordnas på det sätt som är skäligt med hänsyn till elevernas och verksamhetens behov.

Friytan bör inte senare kunna tas i anspråk för annat ändamål utan att ersättas med friyta med likvärdiga möjligheter till varierande lek och utevistelse.

Placering och anordnande av friyta på bebyggd tomt

8 kap. 10 och 11 §§

Allmänt råd

Vid placering och anordnande av friyta på en bebyggd tomt bör det allmänna rådet till 8 kap. 9 § andra stycket tillämpas i skäligen utsträckning. Vid skälighetsbedömningen bör särskilt beaktas förutsättningarna för ändamålsenlig verksamhet på friytan och att friytan är placerad så att barnen och eleverna självständigt kan ta sig mellan byggnadsverket som innehåller lokaler för förskola, förskoleklass, skola, fritidshem eller liknande verksamhet och friytan.

Dessa allmänna råd gäller från och med den 1 mars 2015.

På Boverkets vägnar

JANNA VALIK

Ulrika Åkerlund

